

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ

παιδαγωγική

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

σχολή

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (Π.Μ.Σ.) -Κατεύθυνση
Διδακτική της Γλώσσας του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης (ΠΤΔΕ)
στο Α.Π.Θ.

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΔΙΗΜΕΡΙΔΑΣ

Γλώσσα, γραμματισμός και λογοτεχνία σε σχολικά και εξωσχολικά πλαίσια

ΕΝΟΤΗΤΑ 1^η: ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΣΕ ΣΧΟΛΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ

*Ο γραπτός λόγος των μαθητών Δημοτικού Σχολείου ως μέσο έκφρασης της
ανταπόκρισής τους σε λογοτεχνικά κείμενα*

Κυριάκος Κουνούπης

Εκπαιδευτικός, Σχολικός Σύμβουλος Π.Ε., υποψήφιος διδάκτωρ ΠΤΔΕ, ΑΠΘ

Με αφετηρία τη διαπιστωμένη στον ελλαδικό χώρο έλλειψη ερευνητικών εργασιών σχετικών με την αναγνωστική ανταπόκριση των μαθητών-τριών στα λογοτεχνικά κείμενα, **σκοπός** της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση, σύμφωνα με τη *Θεωρία της Αισθητικής της Πρόσληψης και Ανταπόκρισης*, των διαφόρων και διαφορετικών μορφών ή τρόπων ερμηνευτικής προσέγγισης των λογοτεχνικών κειμένων από διαφορετικούς αναγνώστες-μαθητές Δημοτικού Σχολείου και συνεπώς, των διαφορετικών τρόπων έκφρασης της αναγνωστικής ανταπόκρισης των μαθητών-τριών αυτών διά του γραπτού τους λόγου. Ειδικότερα, η παρούσα ερευνητική εργασία επιχειρεί να δώσει απαντήσεις στα ερωτήματα:

- πώς και σε ποιο βαθμό τα διάφορα κειμενικά είδη, με τα οποία αρθρώνεται ο μαθητικός γραπτός λόγος, αποδεικνύονται καθοριστικά των ερμηνευτικών προθέσεων των μαθητών, της δημιουργικής γραφής τους και της εμπάθουσας, τελικά, της αναγνωστικής τους εμπειρίας;
- συνιστούν όλα τα είδη γραπτού λόγου ή γραπτών δραστηριοτήτων των μαθητών αποτελεσματικούς τρόπους ενεργοποίησης δημιουργικής γραφής και ουσιαστικής νοηματοδότησης των λογοτεχνικών κειμένων;

- πώς και σε ποιο βαθμό ο μαθητικός γραπτός λόγος αποτελεί ερμηνευτική προσέγγιση του λογοτεχνικού κειμένου και όχι αναπαραγωγή ή απλή κατανόηση του περιεχομένου του;
- σε ποιο η αναγνωστική ανταπόκριση των μαθητών-τριών απηχεί την ουσιαστική αλληλεπίδραση-συναλλαγή τους με τα κείμενα, τη δημιουργική αναγνωστική τους εμπειρία κι ενδεχομένως, τη βαθύτερη γνώση του εαυτού τους;
- σε ποιο βαθμό ο γραπτός λόγος-ανταπόκριση των μαθητών-τριών αντανάκλα την κριτική ματιά τους απέναντι στα κείμενα κι επομένως, την προώθηση μιας, γενικότερα, κριτικής και πολιτισμικής εγγραμματοσύνης - πέραν της συνήθους γλωσσικής - στο πλαίσιο της σχολικής ανάγνωσης της λογοτεχνίας;

Με βάση, κυρίως, τις αναγνωστικές θεωρίες της Αισθητικής της Πρόσληψης (Reception-Theory) και της Αναγνωστικής Ανταπόκρισης (Reader Response Criticism), η οποίες και αποτελούν το κατεξοχήν θεωρητικό υπόβαθρο της έρευνας, και σύμφωνα με τις οποίες, οι τρεις βασικοί παράγοντες ή συνιστώσες της διδασκαλίας της λογοτεχνίας θεωρούνται ο μαθητής-αναγνώστης, το λογοτεχνικό κείμενο και ο διδάσκων εκπαιδευτικός, με το ρόλο του αναγνώστη-μαθητή να είναι πρωταγωνιστικός και κεντρικός κατά τη διαδικασία της ανάγνωσης, καθώς αυτός είναι που προσδίδει νόημα ή νοήματα στο κείμενο, στα βασικότερα συμπεράσματα της έρευνας υπογραμμίζονται κυρίως:

- ότι ο γραπτός λόγος ως μέσο έκφρασης της αναγνωστικής ανταπόκρισης του μαθητή Δημ. Σχολείου αποδεικνύεται ιδιαίτερα περιοριστικός στη διεύρυνση και εμπάθυνση της αναγνωστικής εμπειρίας,
- ότι είναι κυρίως προσανατολισμένος στην κατεύθυνση της απλής και μόνο κατανόησης του λογοτεχνικού κειμένου και όχι στην εξαγωγή νοημάτων και προσωπικών ερμηνειών και συνεπώς,
- ότι το είδος εγγραμματοσύνης που προωθείται στις σχολικές τάξεις, όπως αυτό αντανάκλαται στο γραπτό μαθητικό λόγο της παρούσας έρευνας, είναι προσανατολισμένο κυρίως στη λογική της ισχύουσας παιδαγωγικο-διδασκτικής αντίληψης, κατά την οποία, «όλα έχουν να κάνουν με τη γλώσσα» και υποτυπωδώς μόνο με την προώθηση της επικοινωνιακής και δημιουργικής αναγνωστικής εμπειρίας.

Η αναπηρία στην παιδική λογοτεχνία

Σταυρούλα Κάργα

Εκπαιδευτικός, Υποψήφια Διδάκτωρ ΠΤΔΕ, ΑΠΘ

Η παρέκκλιση των ατόμων από τα κυρίαρχα κανονιστικά πρότυπα συνιστά, σύμφωνα με τον Goffman (2001), τη βασική αιτία για την κοινωνική τους περιθωριοποίηση και τη συρρίκνωση της ανθρώπινης ιδιότητάς τους. Η λογοτεχνία ανέκαθεν υπήρξε ισχυρός φορέας ιδεολογικών μηνυμάτων που άλλοτε έχουν ως στόχο την εδραίωση και άλλοτε την αναθεώρηση των κυρίαρχων κοινωνικών δομών και της κατηγοριοποίησης των ατόμων ευπαθών ομάδων σε αυτές. Ο λόγος των συγγραφέων δεν είναι κοινωνικά αθώος, δεν αποτελεί μόνο κοινωνικό προϊόν αλλά «παράγει» και κοινωνία, στιγματίζει συχνά άτομα και ομάδες και εδραιώνει προκαταλήψεις εις βάρος τους.

Η μελέτη των απεικονίσεων των ατόμων με αναπηρία στην παιδική λογοτεχνία υπήρξε το θέμα της παρούσας έρευνας. Για το λόγο αυτό μελετήθηκαν 53 ελληνόγλωσσα παιδικά και εφηβικά βιβλία Ελλήνων και ξένων συγγραφέων από διαφορετικές χρονικές περιόδους που είχαν ως ήρωες/ ηρωίδες άτομα με αναπηρία.

Τα παιδικά βιβλία με θέμα την αναπηρία, αν και αυξήθηκαν τις τελευταίες δεκαετίες, παραμένουν λίγα σε σχέση με το συνολικό αριθμό των παιδικών βιβλίων. Η ανάλυση

περιεχομένου έδειξε πως αν και οι προσεγγίσεις του θέματος είναι περισσότερο απαλλαγμένες από απαξιωτικές απεικονίσεις, ανακυκλώνουν, συχνά, στερεότυπα και δεν παρουσιάζουν ισότιμα τις εμπειρίες των παιδιών με αναπηρία. Σπάνια θίγουν την ευθύνη της κοινωνίας για την περιθωριοποίησή τους, δεν τονίζουν την ανάγκη για αλλαγή και πολλές φορές προωθούν το αίσθημα του οίκτου και όχι της δικαιοσύνης απέναντί τους.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2^η: ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

*Αναδυόμενος γραμματισμός και πρώτη ανάγνωση και γραφή:
Ένα πλαίσιο σύνδεσης της προσχολικής και της πρώτης σχολικής ηλικίας*

Χρύσα Δαλακλή

Εκπαιδευτικός, Υποψήφια Διδάκτωρ ΠΤΔΕ, ΑΠΘ

Ένα από τα βασικά ζητήματα στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι η επιτυχής μετάβαση του παιδιού από τη χρήση του προφορικού λόγου στην αποτελεσματική χρήση του γραπτού λόγου. Την ευθύνη αυτής της μετάβασης φέρουν δύο κυρίως θεωρητικές προσεγγίσεις: Η Πρώτη Ανάγνωση και Γραφή και ο Αναδυόμενος Γραμματισμός, οι οποίες περιλαμβάνουν κοινές ικανότητες αλλά και σημαντικές διαφοροποιήσεις. Ο προβληματισμός της παρούσας έρευνας είναι αν υπάρχουν σαφή όρια ανάμεσα στις δύο θεωρίες ή συνδέονται με κάποιες κοινές ικανότητες, οπότε υπάρχει ανάγκη επαναπροσδιορισμού και των δύο, έτσι ώστε να συμβαδίζουν με τα νέα ερευνητικά δεδομένα. Τα ερευνητικά ερωτήματα που προκύπτουν είναι: α) υπάρχουν τέτοιου είδους γνώσεις (Αναδυόμενος Γραμματισμός) στα ελληνόπουλα στο τέλος της προσχολικής εκπαίδευσης; β) αν υπάρχουν, ποιες ικανότητες περιλαμβάνουν και σε ποιο βαθμό; γ) τι ποσοστό παιδιών κατέχει αυτές τις γνώσεις; και δ) αυτές οι γνώσεις λαμβάνονται υπόψη από το νέο Αναλυτικό Πρόγραμμα και με ποιο τρόπο καθορίζουν το πλαίσιο της διδασκαλίας στην Α τάξη;

Στην έρευνα συμμετείχαν 80 παιδιά τα οποία αξιολογήθηκαν δύο φορές: η πρώτη μέτρηση έγινε το Μάιο του 2007 περίοδος κατά την οποία ολοκληρωνόταν η φοίτησή τους στο νηπιαγωγείο και η δεύτερη τον Οκτώβριο του 2007 περίοδος κατά την οποία ξεκινούσε η φοίτησή τους στην Α' τάξη του δημοτικού σχολείου. Χρησιμοποιήθηκαν τέσσερα έργα φωνολογικής επίγνωσης, δύο έργα ανάγνωσης (λέξεων και προτάσεων), ένα έργο γραφής λέξεων, ένα έργο παραγωγής κειμένου και τέσσερα έργα αναγνώρισης γραμμάτων (ήχος και ονομασία σε κεφαλαία και πεζά). Τα ίδια ακριβώς έργα χρησιμοποιήθηκαν και στις δύο μετρήσεις.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι ένα σημαντικό ποσοστό παιδιών της προσχολικής αλλά και πρώτης σχολικής ηλικίας κατέχει γνώσεις και δεξιότητες γραμματισμού, η ανάπτυξη των οποίων εξαρτάται από ένα πλέγμα σχέσεων των διαφόρων ικανοτήτων, οι οποίες αλληλεπιδρούν μεταξύ τους. Καθοριστικό ρόλο διαδραματίζουν οι αλληλεπιδράσεις των παιδιών με εγγράμματους ενήλικες. Ωστόσο, η ασυνέχεια που διαπιστώθηκε ανάμεσα στην προσχολική και τη δημοτική εκπαίδευση, κάνει επιτακτική την ανάγκη του επαναπροσδιορισμού των δύο θεωριών, και κατά συνέπεια του σχεδιασμού ενός πραγματικά Ενιαίου Αναλυτικού προγράμματος σπουδών, στο οποίο το νηπιαγωγείο και οι δύο πρώτες τάξεις του δημοτικού σχολείου θα συνδέονται μέσα από τους στόχους και τις διδακτικές προσεγγίσεις και θα διέπονται από συνέχεια με απαραίτητη προϋπόθεση την αξιολόγηση

των προηγούμενων γνώσεων των παιδιών και την παροχή ευκαιριών για τα παιδιά που δεν είχαν παρόμοιες ευκαιρίες.

Ανάλυση, αξιολόγηση και πρακτική εφαρμογή από τους εκπαιδευτικούς των νέων σχολικών εγχειριδίων γλώσσας της Α' τάξης ως προς τη διδακτική μεθοδολογία και το περιεχόμενο

Ελένη Ξεφτέρη,

Εκπαιδευτικός, Υποψήφια Διδάκτωρ ΠΤΔΕ, ΑΠΘ

Ο γραμματισμός ως όρος εμφανίστηκε στην ελληνική επιστημονική βιβλιογραφία σχετικά πρόσφατα και συνδέθηκε, και εν μέρει ακόμη συνδέεται, με τη γλώσσα στην επικοινωνία.

Για πολλούς αιώνες ο γλωσσικός γραμματισμός συνδέθηκε εννοιολογικά με τον όρο αλφαριθμητισμός, του οποίου το περιεχόμενο παραπέμπει στην εκμάθηση της γραφής και της ανάγνωσης. Για πάρα πολλά χρόνια λοιπόν η έννοια του γλωσσικού γραμματισμού είχε ένα στατικό χαρακτήρα. Αλφαριθμητισμένο άτομο θεωρούνταν αυτό που γνωρίζει απλώς γραφή και ανάγνωση. Με την έννοια αυτή ο γλωσσικός γραμματισμός δε συνδεόταν με κοινωνικές πρακτικές και ούτε είχε καμιά κοινωνική προέκταση. Τοποθετούνταν με άλλα λόγια εκτός κοινωνικών πλαισίων. Τη μάθηση της γραφής και της ανάγνωσης με την έννοια αυτή αναλάμβανε, αλλά και θεωρούνταν ότι μπορεί να αναλάβει μόνο το σχολείο. Γι' αυτό η εκμάθηση της ανάγνωσης και της γραφής ήταν βασικά μια τεχνική διαδικασία, για την οποία αναπτύχθηκαν και αναπτύσσονται μέθοδοι, διατυπώνονται απόψεις για την ηλικία έναρξης της διδασκαλίας τους, προτείνονται στάδια εξέλιξης της διαδικασίας κτλ. Ο γλωσσικός γραμματισμός με αυτήν τη στατική, εκτός κοινωνικών και επικοινωνιακών πλαισίων, έννοια κυριάρχησε και εν μέρει κυριαρχεί και σήμερα σε πολλά εκπαιδευτικά συστήματα και συνδέεται κυρίως με την εκμάθηση της πρώτης γραφής και ανάγνωσης σε μικρά παιδιά αλλά και σε ενήλικους (Σ. Χατζησαββίδης, 2006).

Κάτι αντίστοιχο ισχύει και για το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα όπου για περισσότερο από έναν αιώνα ακολουθείται πάνω κάτω η ίδια μέθοδος διδασκαλίας της πρώτης ανάγνωσης και γραφής (Αϊδίνης, 2006), και το νέο αναλυτικό πρόγραμμα παρ' όλη τη ρητορική αναφορά σ' όλες τις σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις της πρώτης ανάγνωσης και γραφής, καταλήγει με τον ισχυρισμό ότι η αναλυτικοσυνθετική μέθοδος είναι εκείνη η προσέγγιση, «που προσιδιάζει και στη φύση της ελληνικής γραφής». Τα νέα βιβλία για το γλωσσικό μάθημα τόσο στην Α' τάξη όσο και στις υπόλοιπες τάξεις του Δημοτικού σχολείου είναι το αποτέλεσμα του μεταρρυθμιστικού εγχειρήματος που ξεκίνησε το 1999, με την έκδοση του Προγράμματος Σπουδών της Νεοελληνικής Γλώσσας για την προ-Δημοτική εκπαίδευση- Νηπιαγωγείο και Δημοτικό σχολείο (Φ.Ε.Κ. 93/10-02-1999), συνεχίστηκε με την έκδοση των Δ.Ε.Π.Π.Σ. και ολοκληρώθηκε με τη συγγραφή και την εισαγωγή τους στο Δημοτικό Σχολείο κατά το σχολικό έτος 2006-2007 και κάποιων το επόμενο 2007-2008.

Η παρούσα έρευνα, επικεντρώνεται στο γλωσσικό μάθημα στην Α' τάξη του Δημοτικού Σχολείου, μελετώντας, α) το αναλυτικό πρόγραμμα για το γλωσσικό μάθημα στη συγκεκριμένη τάξη, αν άλλαξε και πόσο σε σχέση με το παλιότερο και σε τι, το ιδεολογικό του πλαίσιο, ποια αντίληψη για το γραμματισμό υιοθετεί, με ποιες διδακτικές μεθόδους την προωθεί, τη σύνδεσή του, αν υπάρχει, με το αναλυτικό πρόγραμμα της Προσχολικής Εκπαίδευσης, στη συνέχεια β) τα νέα διδακτικά εγχειρίδια που το υλοποιούν, ερευνώντας συγκεκριμένα τις διδακτικές προσεγγίσεις που η συγγραφική ομάδα παρουσιάζει στο βιβλίο του δασκάλου,

ποιες από αυτές και πώς υλοποιούνται στα βιβλία και τα τετράδια εργασιών του/της μαθητή/τριας, την ιδεολογία που περνάει μέσα από τα περιεχόμενα των κειμένων και της εικονογράφησης τους, και γ) πώς τα κρίνουν οι εκπαιδευτικοί που τα διδάσκουν αυτά τα τρία χρόνια και πώς αυτά υλοποιούνται στην πράξη μέσα στη σχολική τάξη.

Μεταπραγματολογικές, μετακειμενικές ικανότητες στην πρώτη σχολική ηλικία

Ζαχαρούλα Πετράκη

Εκπαιδευτικός, Διευθύντρια 1^{ου} Πειραματικού Δ. Σ. ΠΤΔΕ, Υποψήφια Διδάκτωρ ΠΤΔΕ, ΑΠΘ

Η μειωμένη ικανότητα του αναγνώστη να λειτουργήσει σε μεταγνωστικό επίπεδο θεωρείται από τις σημαντικότερες αιτίες για τα προβλήματα αναγνωστικής κατανόησης. Παρόλο που τα προβλήματα αυτοί διαπιστώνονται στη μέση σχολική ηλικία, οι θεωρητικοί υποστηρίζουν ότι ξεκινούν νωρίτερα. Στην παρούσα έρευνα εξετάστηκε η συνεισφορά της μεταπραγματολογικής και μετακειμενικής ενημερότητας στην αναγνωστική κατανόηση 40 μαθητών Α' και Β' Δημοτικού. Αξιολογήθηκαν οι μεταπραγματολογικές και μετακειμενικές τους ικανότητες, το επίπεδο αναγνωστικής κατανόησης, η ικανότητα αποκωδικοποίησης και η χρήση μεταγνωστικών αναγνωστικών στρατηγικών. Επίσης μελετήθηκε η επίδραση του μορφωτικού επιπέδου της οικογένειας στην ανάπτυξη της μεταπραγματολογικής-μετακειμενικής ενημερότητας. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι διαφορές στην αναγνωστική κατανόηση υπάρχουν από τα δύο πρώτα σχολικά έτη και συνδέονται με διαφορές στη μεταπραγματολογική-μετακειμενική ενημερότητα

ΕΝΟΤΗΤΑ 3^η: ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

Σχέση προφορικού και γραπτού λόγου στη σχολική τάξη:

Διερεύνηση του επιχειρηματολογικού είδους λόγου

Άννα Γεωργίου

Εκπαιδευτικός, Υποψήφια Διδάκτωρ ΠΤΔΕ, ΑΠΘ

Ακολουθώντας την κοινωνικοπολιτισμική προσέγγιση που εστιάζει στην αλληλεπίδραση μεταξύ κειμένου και συζητήσεων-αλληλεπιδράσεων όπως αυτές πραγματώνονται στις σχολικές μαθησιακές κοινότητες, αυτή η μελέτη εξετάζει τις διαδικασίες που διαμορφώνουν την κατάκτηση από παιδιά έκτης τάξης δημοτικού ενός νέου γι' αυτούς κειμενικού είδους (επιχειρηματολογικό κειμενικό είδος). Βασιζόμενη στη θέση όσον αφορά τη σπουδαιότητα της συζήτησης ως βοηθητικού ιστού για συνοικοδόμηση νέων νοημάτων, αυτή η μελέτη διερευνά τους τρόπους με τους οποίους τα δεύτερα κείμενα των παιδιών συγκεκριμένης σχολικής τάξης επηρεάστηκαν από τις αλληλεπιδράσεις που πραγματώθηκαν κατά τη συνεδρία για το γραπτό λόγο, η οποία έγινε μετά την παραγωγή των πρώτων κειμένων. Τα δεδομένα αποτελούνται από τη συνέντευξη που λήφθηκε από τη δασκάλα, τα πρώτα κείμενα των μαθητών/τριών, τη συνεδρία για το γραπτό λόγο και τα αναθεωρημένα κείμενα που

παρήχθηκαν από τους/τις μαθητές/τριες μετά την εν λόγω συνεδρία. Ενώ οι περισσότερες έρευνες επικεντρώνονται στις δυαδικές συνεδρίες μεταξύ ενός/μιας μαθητή/τρια και ενός/μιας εκπαιδευτικού- κυρίως στο ακαδημαϊκό πλαίσιο- αυτή η μελέτη διερευνά τις αλληλεπιδράσεις σε επίπεδο τάξης και τον τρόπο με τον οποίο η διαδοχικά-αναδυόμενη συζήτηση είναι επιτυχής όσον αφορά τον καθορισμό των κριτηρίων του κειμενικού είδους. Η απομαγνητοφωνημένη συζήτηση, όπως αυτή εκτυλίχθηκε κατά την εν λόγω συνεδρία, αναλύθηκε με στόχο να εντοπιστούν τα θέματα και οι λειτουργίες που οι συμμετέχοντες/ουσες πραγμάτωσαν από τη μια συνεισφορά στην επόμενη (turn-by-turn): αυτές οι αναλύσεις αποκάλυψαν τα είδη της γνώσης που συνοικοδομήθηκαν αλλά και ότι οι συμμετέχοντες/ουσες συν-οικοδόμησαν κριτήρια περιεχομένου έναντι κειμενικών κριτηρίων, γεγονός που αντιτίθεται με την άποψη της δασκάλας ότι κατά τη συγκεκριμένη συνεδρία υιοθετήθηκε η κειμενοκεντρική προσέγγιση. Όσον αφορά τον τρόπο συνοικοδόμησης της γνώσης, αυτός ανταποκρίνεται στο πρότυπο λόγου IRE που παραπέμπει σε παραδοσιακά, δασκαλοκεντρικά προγράμματα διδασκαλίας, αφού η δασκάλα παρουσιάζεται κυρίαρχη ενώ τα παιδιά φαίνεται να περιορίζονται σε ένα στατικό, παθητικό ρόλο. Ωστόσο, η εν λόγω μικροανάλυση ανέδειξε το συγκεκριμένο κειμενικό γεγονός ως πολύπλοκο μαθησιακό πλαίσιο το οποίο δεν μπορεί να κριθεί μονοσήμαντα, νοουμένου ότι ο βοηθητικός ιστός (scaffolding) που η δασκάλα παρείχε στα παιδιά μέσα από τον κυρίαρχο της ρόλο φαίνεται να ήταν καθοριστικής σημασίας για τη μετάβαση των παιδιών από την καθημερινή γλώσσα (Primary Discourse) στη χρήση μεταγλώσσας (Secondary Discourse). Προς την ίδια κατεύθυνση συνηγορούν και οι ποικίλες τροχιές συνοικοδόμησης νοήματος που διαγράφηκαν από τους συμμετέχοντες.

Πώς τα παιδιά χρησιμοποίησαν αυτήν την συζήτηση για να αναθεωρήσουν τα κείμενά τους; Ενώ σημαντικές διαφορές εντοπίστηκαν μεταξύ των πρώτων και δεύτερων κειμένων των παιδιών όσον αφορά τις αναθεωρήσεις που τα παιδιά εισήγαγαν στα δεύτερα κείμενά τους σε επίπεδο περιεχομένου (content) αλλά και υπερδομής (formal schemata), ωστόσο τα θέματα που η συζήτηση δεν πέτυχε να αναδείξει- κυρίως για το κειμενικό είδος- έγιναν εμφανή και στα κείμενα. Η ανάλυση αποκάλυψε ότι οι συνεδρίες για το γραπτό λόγο αποτελούν ένα σημαντικό και πολύπλοκο γεγονός κριτικού γραμματισμού για τη διαμόρφωση του γραπτού λόγου των μαθητών/τριών και κάνει εισηγήσεις για περαιτέρω έρευνα των ποικίλων εμπλεκόμενων κοινωνικών παραγόντων.

Τα ψηφιακά κείμενα και το Διαδίκτυο στη σχολική τάξη:

Μια κριτική εθνογραφική προσέγγιση της πρακτικών του 'νέου' σχολικού γραμματισμού

Παναγιώτα Καφετζή

Εκπαιδευτικός, Διευθύντρια 17^{ου} Δ.Σ. Καλαμαριάς

Η χρήση των ψηφιακών μέσων και του Διαδικτύου στην ψηφιακή εποχή επηρεάζει το σχολικό γραμματισμό, δομώντας αυτό που θα μπορούσαμε να ονομάσουμε «νέο» σχολικό γραμματισμό. Νέες υβριδικές πρακτικές αναδεικνύονται στη διαπραγμάτευση και κατασκευή των κειμένων αλλά και στη δόμηση της γνώσης. Η παρούσα έρευνα εξετάζει τους παράγοντες που διαμορφώνουν το επικοινωνιακό τοπίο μιας σχολικής τάξης ΣΤ' δημοτικού, στην οποία ο εκπαιδευτικός και τα παιδιά κάνουν συστηματική χρήση ψηφιακών μέσων και του Διαδικτύου για την αναζήτηση πληροφοριών, τη συγκρότηση του κειμενικού σύμπαντος της τάξης, τη διαπραγμάτευση, κατασκευή και αναθεώρηση των κειμένων που εντάσσονται σε αυτό.

Μέσα από την ανάλυση των δεδομένων (δηλαδή προφορικών αλληλεπιδράσεων που δομήθηκαν γύρω από αυθεντικά ψηφιακά κείμενα και γραπτών κειμένων, ψηφιακών και μη, που τα παιδιά παρήγαγαν σε ομάδες) επιχειρήθηκε να αναδειχθούν (α) η δυναμική που αναπτύσσεται με τη χρήση των ψηφιακών μέσων και η συμβολή τους στη διεύρυνση των φωνών αλλά και των Λόγων (των ιδεολογικών νοημάτων) που ενσωματώνονται στο σύμπαν

της τάξης και (β) οι στρατηγικές που η σχολική κοινότητα και ιδιαιτέρως τα παιδιά χρησιμοποιούν κατά τη διαπραγμάτευση και την κατασκευή ψηφιακών κειμένων.

Η ανάλυση των δεδομένων έγινε σε τρία επίπεδα. Αρχικά χαρτογραφήθηκαν οι πρακτικές της τάξης για να αναδειχθούν οι διαστάσεις της εμπλοκής των ψηφιακών μέσων στις πρακτικές γραμματισμού. Σε δεύτερο επίπεδο αναλύθηκαν τρία κειμενικά γεγονότα για να αναδειχθούν οι δυναμικές που αναπτύσσονται στο μικροπερικείμενο της επικοινωνίας στη κοινότητα της τάξης με την εμπλοκή των ψηφιακών μέσων. Τέλος, σε ένα τρίτο επίπεδο, έγινε ανάλυση των κειμένων που παρήγαγαν τα παιδιά για να αναδειχθούν οι πηγές που τροφοδότησαν την κατασκευή τους.

Η έρευνα είναι ποιοτική και αποτελεί μελέτη περίπτωσης στο πλαίσιο της κριτικής εθνογραφικής προσέγγισης. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα ψηφιακά κείμενα και το Διαδίκτυο συμβάλλουν σημαντικά στη διεύρυνση των φωνών και των Λόγων που ενσωματώνονται στη συνοικοδόμηση νοημάτων μέσα στην τάξη, λειτουργούν υποστηρικτικά κατά την κατασκευή κειμένων και τη διαπραγμάτευση τους, διευρύνουν τα πεδία από όπου τα παιδιά αντλούν στοιχεία για τη δόμηση της υποκειμενικότητάς τους και στα οποία ασκούν πρακτικές γραμματισμού πέρα από αυτές που γίνονται αποδεκτές από τον «επίσημο, θεσμοθετημένο» σχολικό γραμματισμό. Η υλικότητα και η μορφή του κειμένου φαίνεται να βρίσκονται στο κέντρο του ενδιαφέροντος και των πειραματισμών των παιδιών κατά την κατασκευή και αναθεώρηση των κειμένων τους, ενώ η πολυφωνία και η δικτυωμένη χρήση φαίνεται να συνδέονται αναλογικά. Τα όρια και οι πρακτικές της μαθησιακής κοινότητας μεταβάλλονται, καθώς η εμπλοκή των ψηφιακών μέσων οδηγεί σε πρακτικές άτυπης μάθησης, σε νέες πρακτικές σε σχέση με την κατασκευή και τη διαπραγμάτευση των κειμένων και σε αλληλεπίδραση της φυσικής κοινότητας με τις εικονικές. Ως αποτέλεσμα, αναπτύσσονται νέα δίκτυα, παράλληλα με αυτά του επίσημου σχολικού γραμματισμού. Η αξιακή φόρτιση του συμβατικού κειμένου από τον επίσημο σχολικό γραμματισμό κλυδωνίζεται και οι εντός του σχολείου πρακτικές γραμματισμού μετατοπίζονται προς άλλες που κυριαρχούν σε εξωσχολικά κυρίως πλαίσια.

Είναι σημαντικό, ωστόσο, να τονιστεί ότι σε τελική ανάλυση αυτό που βρέθηκε ότι καθορίζει το ρόλο και τη δυναμική που τα ψηφιακά μέσα αναπτύσσουν κατά τη διαπραγμάτευση εννοιών από την τάξη, είναι το παιδαγωγικό μοντέλο που υιοθετείται από το δάσκαλο.

Διαδικασίες μετάβασης από τον καθημερινό στον επιστημονικό λόγο στη σχολική τάξη:

Η συμβολή της διαλογικής αλληλεπίδρασης

Χριστίνα Σκουλαρίκη, Εκπαιδευτικός

Στην εργασία, την οποία θα παρουσιάσουμε, επιχειρήσαμε τη διερεύνηση των διαδικασιών μετάβασης από τον καθημερινό στον επιστημονικό λόγο, οι οποίες λαμβάνουν χώρα στα πλαίσια της σχολικής τάξης στην ελληνική πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Έμφαση δόθηκε κυρίως στη συμβολή της διαλογικής αλληλεπίδρασης μεταξύ δασκάλων και μαθητών/τριών για την οικοδόμηση του επιστημονικού γραμματισμού. Ξεκινώντας από την παραδοχή ότι μια σύγχρονη κοινωνιογλωσσολογική προσέγγιση του σχολικού γραμματισμού δεν αφορά μόνο τη διδακτική του γλωσσικού μαθήματος, αλλά αναδεικνύει το ρόλο της γλώσσας ως σημειωτικού κώδικα και πηγή νοήματος, σε όλο το φάσμα των διδακτικών αντικειμένων, πραγματοποιήσαμε εθνογραφική έρευνα σε δύο τμήματα της Ε΄ τάξης του 25^{ου} Δημοτικού Σχολείου Θεσσαλονίκης στο μάθημα των Φυσικών Επιστημών.

Το θεωρητικό μας πλαίσιο βασίστηκε στις θέσεις της κοινωνικο-πολιτισμικής προσέγγισης, η οποία προτείνει την κριτική ανάλυση των διαδικασιών μέσα από τις οποίες οικοδομούνται

μορφές σχολικού γραμματισμού σε πραγματικές σχολικές τάξεις και διερευνά τις διδακτικές και γνωστικές διαδικασίες ως κοινωνικο-πολιτισμικά, ιστορικά και διακειμενικά τοποθετημένες. Η συζήτηση αποσκοπεί στον εντοπισμό των διαλογικών στρατηγικών και των πρακτικών γραμματισμού που χρησιμοποιούνται από τις εκπαιδευτικούς δύο τμημάτων της Ε΄ τάξης και λειτουργούν με διαμεσολαβητικό τρόπο για την οικειοποίηση του λόγου των Φυσικών Επιστημών, όπως εμφανίζεται στα πλαίσια του αναλυτικού προγράμματος και των αντίστοιχων εγχειριδίων.

Η ανάλυση των προφορικών δεδομένων της έρευνας ανέδειξε αρκετές ομοιότητες και διαφορές στον τρόπο που η γνώση στις δύο τάξεις έγινε αντικείμενο διαπραγμάτευσης. Η διαλογική συνοικοδόμηση της γνώσης πραγματώθηκε σταδιακά και συνεργασιακά από τις δασκάλες και τα παιδιά, μέσα από μια σειρά κειμενικών δομών και βημάτων που συγκροτούσαν τη γλωσσική μετακίνηση από το καθημερινό (ανεπίσημο) ύφος λόγου (*everyday register*), στο επιστημονικό ύφος (*scientific register*). Επιπλέον, παρατηρήθηκαν διαστήματα συνύφανσης των δύο αυτών ειδών λόγου (*μεικτό είδος λόγου*).

Στις διαλογικές διαδικασίες που αναλύσαμε η πορεία προς την διαπραγμάτευση της νέας γνώσης ανέδειξε περιοχές ισότιμης αλλά και ανισότιμης συνεργασίας ανάμεσα στους/στις συμμετέχοντες/ουσες. Και οι δύο δασκάλες, μέσα από ακολουθίες διαβαθμισμένων ερωτήσεων, με στόχο να οικειοποιηθούν οι μαθητές/τριες το συγκεκριμένο περιεχόμενο, έστησαν *βοηθητικούς ιστούς (scaffolding) /γεφυρωτικούς λόγους*. Τα παιδιά βέβαια αποτέλεσαν βασικό παράγοντα στη συνεργασιακή διαπραγμάτευση της γνώσης, συνεισφέροντας κάθε φορά στη διαμόρφωση του διαλογικού πλαισίου. Αν και η χρήση συγκεκριμένων λειτουργιών/στρατηγικών από τις δασκάλες συνέβαλλε ουσιαστικά στην οριοθέτηση του μαθησιακού πλαισίου, η υιοθέτηση η μη, αυτών των στρατηγικών από τους/τις μαθητές /τριες, καθώς και το είδος και η ποσότητα των εννοιών που τέθηκαν σε διαπραγμάτευση, συνετέλεσαν στο βαθμό συμμετοχικότητας και το δυναμικό ή στατικό ρόλο των παιδιών.

Προκειμένου να διευκολυνθούν οι διαδικασίες μετάβασης από τον καθημερινό στον επιστημονικό λόγο (από την εμπειρία στη θεωρία), οι δύο δασκάλες επιτέλεσαν ένα μεγάλο σύνολο όμοιων λειτουργιών, οι οποίες όμως σε αρκετές περιπτώσεις διέφεραν ως προς την ποιότητα αλλά και τη συχνότητα εμφάνισής τους από τμήμα σε τμήμα. Η διαφοροποίηση αυτή, τόσο στις λειτουργίες και τις υποβοηθητικές στρατηγικές διδασκαλίας, όσο και στην ανταπόκριση των παιδιών αντίστοιχα, ανέδειξε την άποψη ότι αν και οι διδασκαλίες και στις δύο τάξεις οριοθετούνταν και προκαθορίζονταν από το σχολικό εγχειρίδιο, οι επικοινωνιακές διαδικασίες διέφεραν. Με άλλα λόγια, διαπιστώθηκε ότι η πορεία προς τις «ολοκληρωμένες» «επιστημονικές απαντήσεις» είναι στενά συνυφασμένη με τις διαλογικές διαδικασίες συνοικοδόμησης της γνώσης και τα ιδιαίτερα μαθησιακά πλαίσια που οικοδομήθηκαν στην κοινότητα γραμματισμού του κάθε τμήματος ξεχωριστά.

Οπτικός γραμματισμός και πολυτροπικότητα:

Ο ρόλος των εικόνων στη γλωσσική διδασκαλία στο βιβλίο γλώσσας της Β΄ δημοτικού

Σταύρος Γρόσδος

Εκπαιδευτικός, Σχολικός Σύμβουλος Π.Ε., Υποψήφιος Διδάκτωρ Τ.Ε.Π.Α.Ε., ΑΠΘ

Η μετατόπιση του ενδιαφέροντος από την έννοια του γραμματισμού στην έννοια των *πολυγραμματισμών* ανέδειξε τον όρο: "οπτικοακουστικός γραμματισμός", ο οποίος ορίζεται ως η ικανότητα, όχι μόνο κατανάλωσης (χρήσης) και κριτικής αποτίμησης, αλλά δημιουργίας οπτικών εννοιών και παραγωγής οπτικών μηνυμάτων. Στο επίπεδο της διδακτικής πρακτικής

δίδεται έμφαση στην τριβή των μαθητών/τριών σε ένα ευρύ φάσμα μέσων και πολιτισμικών πηγών, ώστε να κατανοούν την κοινωνική και πολιτισμική δύναμη των κειμένων και των εικόνων καθώς και των συναφών κοινωνικών πρακτικών, να αναπτύσσουν δεξιότητες που απαιτούνται για την κατανόηση, επεξεργασία και παραγωγή ποικίλων τύπων λόγου και κειμενικών ειδών και να διαμορφώνουν κριτική στάση απέναντί τους. Η έννοια του κειμένου διευρύνθηκε και συμπεριλαμβάνει μια ποικιλία κοινωνικών καταστάσεων και συμβάντων, όπως τα γραπτά κείμενα, τους ζωγραφικούς πίνακες, τις αφίσες, τις διαφημίσεις, τις κινηματογραφικές ταινίες κ.ά. (πολυσημία και πολυτροπικότητα). Η εικόνα συντελεί στην κατασκευή νοημάτων και αλληλεπιδρά με τον προφορικό και γραπτό λόγο. Μεταμορφώνεται σε διδακτικό εργαλείο για την επίτευξη γλωσσικών στόχων, το οποίο μπορεί να ενταχθεί σε όλες τις μορφές και στα στάδια διδασκαλίας.

Στη μελέτη καταβλήθηκε προσπάθεια να καταγραφούν τα ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά του παρακειμένου (σταθερών/έντυπων εικόνων), στην κατεύθυνση της αναζήτησης του βαθμού και της αξιοποίησης της πολυτροπικότητας των κειμένων και να εξακριβωθεί τόσο η συμβολή του παρακειμένου στην επίτευξη των επιδιωκόμενων, από τη συγγραφική ομάδα, γλωσσικών στόχων (επαγωγική μέθοδος) των σχολικών βιβλίων της γλωσσικής διδασκαλίας για τους μαθητές/τριες οι οποίοι φοιτούν στη Β΄ τάξη του δημοτικού σχολείου όσο και ο ρόλος του παρακειμένου στη δημιουργία επικοινωνιακών πλαισίων. Τα ειδικότερα *ερευνητικά ερωτήματα* διατυπώθηκαν με βάση, αφενός, τους γενικότερους στόχους τους οποίους θέτει το θεσμοθετημένο Πρόγραμμα Σπουδών για τη γλωσσική διδασκαλία και, αφετέρου, τους ειδικότερους στόχους που θέτει η συγγραφική ομάδα, αλλά και τα διδακτικά μέσα τα οποία χρησιμοποιεί (κείμενο-παρακείμενο).

Για την υλοποίηση της ερευνητικής εργασίας κρίθηκε σκόπιμος ο συνδυασμός τεσσάρων τεχνικών ανάλυσης, ώστε η ερευνητική στρατηγική να προχωρήσει σε κριτικές προσεγγίσεις και να προσδώσει στα αποτελέσματα ερμηνευτικά χαρακτηριστικά: *Φαινομενολογική προσέγγιση* για την καταγραφή των νοηματοδοτήσεων που προκύπτουν από τα μηνύματα-σύμβολα (σήματα) και του βαθμού ταύτισης της αντίληψης της κάθε εικόνας και της ανάγνωσης της εκφώνησης που τη συνοδεύει, *Ποσοτική ανάλυση περιεχομένου* για την καταγραφή των εικονογραφικών σημείων, *Δόμηση περιεχομένου*, για την κατάδειξη συγκεκριμένων πτυχών του εικονογραφικού υλικού: (α) η αλληλεπίδραση μεταξύ εικόνων και κειμένων και (β) ο ρόλος των εικόνων στην επίτευξη των στόχων της γλωσσικής διδασκαλίας και η αξιολόγησή τους με βάση ορισμένα κριτήρια, *Πρότυπη δόμηση* για τη μελέτη του ρόλου των εικόνων στη δημιουργία περιστάσεων επικοινωνίας με την ανάγνωση/ανάλυση πρότυπων εικόνων.

Η ερευνητική διαδικασία κατέδειξε τις προθέσεις της συγγραφικής ομάδας (συγγραφέων και εικονογράφων) του Βιβλίου γλωσσικής διδασκαλίας της Β΄ Δημοτικού να ξεπεράσουν τον διακοσμητικό (εικονογραφικό), επεξηγηματικό και συμπληρωματικό ρόλο της εικόνας στα κείμενα και να χρησιμοποιήσουν μη γλωσσικά, πολυτροπικά κείμενα ως διδακτικά μέσα στην επίτευξη γλωσσικών στόχων και στην ανάσχυση μέσω των εικόνων αυθεντικών στοιχείων επικοινωνίας. Ωστόσο, η απόσταση ανάμεσα στις δηλωμένες προθέσεις και την πραγματικότητα του βιβλίου διαμορφώνεται, μεταξύ των άλλων, από την εκτεταμένη χρήση τεχνητών και όχι πρωτότυπων πολυτροπικών κειμένων, τη μη αναζήτηση της πολυσημίας και της ανάγνωσης/αποκωδικοποίησης των εικονιστικών συμβάσεων, την καθήλωση της σχέσης κειμένων-εικόνων στο επίπεδο της εξάρτησης των εικόνων από το κείμενο (μη πολυτροπική παραγωγή νοήματος στα κείμενα), την αδυναμία συμμετοχής σε γεγονότα επικοινωνίας με αυθεντικές συνθήκες. Υπάρχουν πολλά περιθώρια χρήσης και άλλων σημειωτικών τρόπων, πλην του γλωσσικού, ή συνδυασμού τους σε κείμενα και ασκήσεις, ώστε η σύνθεσή τους στο βιβλίο να αποκτήσει υψηλό βαθμό πολυτροπικότητας, η οποία θα αξιοποιηθεί ως αντικείμενο διδασκαλίας στο σχολικό βιβλίο.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4^η: ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΣΕ ΕΞΩ-ΣΧΟΛΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ

Στρατηγικές κατάκτησης του ακαδημαϊκού γραμματισμού από φοιτητές/τριες: Διερεύνηση των διαλέξεων ως γεγονότων γραμματισμού

Παναγιώτα Παπαδημητρίου

Εκπαιδευτικός, Υποψήφια Διδάκτωρ ΠΤΔΕ, ΑΠΘ

Έχοντας ως σημείο εκκίνησης τη μελέτη του ακαδημαϊκού γραμματισμού ως κοινωνικής πρακτικής (Κωστούλη 2006), η σχετική έρευνα κατέδειξε ότι η παραγωγή γραπτού λόγου δεν μπορεί να νοηθεί παρά σε στενή σχέση με τις επικοινωνιακές διαδικασίες που συνοικοδομούν τα άτομα σε διάφορα επικοινωνιακά πλαίσια ή κοινότητες γραμματισμού (Swales, 1990) που τα ίδια συν-δημιουργούν. Η έννοια της 'προφορικής επάρκειας' έχει πλέον επαναπροσδιορισθεί ως συνομιλιακή διεπίδραση που δομεί επικοινωνιακά γεγονότα, μηνύματα, στάσεις και ρόλους. Οι εξελίξεις αυτές καθιστούν αναγκαία τη διερεύνηση της συνεργατικής φύσης της διάλεξης. Αυτό μεθοδολογικά οδηγεί στην ανάγκη να αναλυθούν οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ διδασκόντων και φοιτητών/τριών ώστε να αναδειχθούν οι παράγοντες που συλλειτουργούν για να επηρεάσουν την από μέρους των φοιτητών/τριών κατάκτηση της εγγραμματοσύνης.

Η παρούσα έρευνα μελετά τις προφορικές αλληλεπιδράσεις ανάμεσα στη διδάσκουσα και τους/τις φοιτητές-τριες με σκοπό να βοηθήσει στην ανάδειξη του τρόπου με τον οποίο συνοικοδομήθηκε η γνώση και να συμβάλει στον καθορισμό του είδους της γνώσης που έχει κατακτηθεί.

Οι συμμετέχοντες στην παρούσα ερευνητική προσπάθεια ήταν φοιτητές 3^{ου} και 5^{ου} εξαμήνου, οι οποίοι παρακολούθησαν τις διαλέξεις του μαθήματος: «Γλώσσα, Κοινωνία, Εκπαίδευση» της Κυρίας Κωστούλη Τριανταφυλλιάς κατά το χειμερινό εξάμηνο του ακαδημαϊκού έτους 2005-2006 στο Π.Τ.Δ.Ε. του Α.Π.Θ.. Στην προσπάθειά μας να δώσουμε μια απάντηση στο ερώτημα τι είναι γνώση διαπιστώσαμε ότι η γνώση παρουσιάζοταν με τη μορφή ερωτήματος και ακολουθούσε η διαπραγμάτευσή της μέσα από επαναδιατυπώσεις και παραδείγματα σε πολλαπλά επίπεδα. Η εισηγήτρια στην αρχή σχεδόν όλων των διαλέξεων επαναδιαπραγματευόταν τους κύριους όρους και τα βασικά ερωτήματα που είχαν συζητηθεί στην προηγούμενη διάλεξη. Οι λειτουργίες αυτές που χρησιμοποιεί η διδάσκουσα εντοπίζονται στα πλαίσια δομικών κατηγοριών. Ελέγχοντας ποσοτικά, αλλά και ποιοτικά τη συμμετοχή των φοιτητών-τριών έγινε καταγραφή του επιπέδου αλληλεπίδρασης εισηγήτριας-φοιτητών/τριών, όπου καταδεικνύεται η σταδιακή μετάβαση των τελευταίων στη διαδικασία της συνοικοδόμησης της γνώσης στην πορεία των διαλέξεων. Στην αρχή κάθε διάλεξης δε γίνεται απλή παρουσίαση μιας έννοιας, αλλά παρουσίαση μιας ταξινομίας, που δομείται επικοινωνιακά από τη διδάσκουσα και στη συνέχεια αναλύεται μέσα από τα εξής πλαίσια: την καθημερινή εμπειρία των φοιτητών-τριών, τη διδακτική πράξη και τη φοιτητική ζωή.

Επανερχόμενοι στο ερώτημα μας για τη γλωσσική διαφοροποίηση των εννοιών, κατανοούμε ότι οι διαλέξεις δεν είναι ένα συμπαγές σύνολο, αλλά αποτελούνται από διάφορα κομμάτια. Πώς, όμως, με τη σύνθεση αυτών των διαφορετικών γλωσσικά τμημάτων επιτυγχάνεται η συνοικοδόμηση της γνώσης; Φαίνεται πως ακριβώς σε αυτό συνδράμει η εναλλαγή στη χρήση επιστημονικού λόγου και απλοποιημένων γλωσσικών σχημάτων. Το είδος αυτό της διάλεξης που είναι έτσι δομημένη, ώστε να οργανώνεται από τη διδάσκουσα σε δομικές κατηγορίες σε συνδυασμό με το χτίσιμο ταξινομιών φαίνεται να συμβάλλει στη διαδικασία συνοικοδόμησης της γνώσης από διδάσκουσα και φοιτητές-τριες, οδηγώντας σε υψηλά επίπεδα αλληλεπίδρασης. Η επαναλαμβανόμενη χρήση των στρατηγικών αυτών από τη διδάσκουσα

συμβάλλει στην οριοθέτηση ενός πλαισίου, το οποίο σταδιακά εσωτερικεύεται από τους/τις φοιτητές-τριες.

**Αναλύοντας τις διαδρομές των κειμένων και τη διαπραγμάτευση ταυτοτήτων:
Εθνογραφική μελέτη των πρακτικών γραμματισμού σε μια τοπική εφημερίδα**

Δημήτρης Ντανόπουλος

Εκπαιδευτικός

Η παρούσα εργασία διερευνά τις πρακτικές παραγωγής και επεξεργασίας διαφόρων ειδών δημοσιογραφικού λόγου σε μια τοπική εφημερίδα μέσα από τη μελέτη του διαλόγου που ένας δημοσιογράφος ανέπτυξε με ποικίλα κείμενα από την τοπική κοινότητα, διαφόρους φορείς αυτής (καθώς και τις ιδεολογίες που αυτοί εξέφραζαν) καθώς και από την ευρύτερη κοινωνία και δημοσιογραφική κοινότητα. Το υλικό συγκεντρώθηκε μέσα από Εθνογραφική Παρατήρηση δύο εβδομάδων. Αποτελείται από κείμενα που ο δημοσιογράφος επεξεργάστηκε ή παρήγαγε και τα οποία δεν παρουσιάζονται αποπλαισιωμένα αλλά ως στοιχεία μιας τροχιάς που ο δημοσιογράφος ακολούθησε κατά την πραγμάτωσή τους. 18 διαδρομές εντοπίστηκαν στο υλικό. Οι διαδρομές αυτές ανέκυψαν μέσα από ποικίλες αλληλεπιδράσεις τόσο με άλλα μέλη της τοπικής δημοσιογραφικής κοινότητας όσο και με τοπικούς φορείς (βουλευτές, δημάρχους, εκκλησία κλπ.). Καταγράφηκαν οι σχέσεις αλληλεπίδρασης εντός της κοινότητας μεταξύ προσώπων και ομάδων, υπό τη μορφή ενός δυναμικού συστήματος (Activity System). Όπως υποστηρίζουμε, οι σχέσεις αυτές διαμόρφωσαν τις διαδρομές (trajectories) των κειμένων - δηλαδή τον τρόπο αλληλεπίδρασης που ο δημοσιογράφος ανέπτυξε με τα ποικίλα είδη με τα οποία ήρθε σε επαφή και τον τρόπο με τον οποίο συμπεριέλαβε τις απόψεις και τις θέσεις των κειμένων αυτών στο τελικό κείμενο. Μέσα από το μοντέλο της Κριτικής Εθνογραφίας αναδείχτηκαν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της συγκεκριμένης τοπικής δημοσιογραφικής κουλτούρας. Ενώ, χρησιμοποιώντας ως εργαλείο την Κριτική Ανάλυση Λόγου και στοιχεία από τις Σπουδές για την παραγωγή του Γραπτού Λόγου, αναλύσαμε το υλικό, καταδεικνύοντας ότι τα κείμενα που δημοσιεύτηκαν στην εφημερίδα αποτελούσαν την εξωτερική επιφάνεια ενός πεδίου ανταγωνισμού, σύνθεσης, αλληλεπίδρασης και ρήξης φωνών και ταυτοτήτων, καλύπτοντας τον αγώνα για συνεχή διεκδίκηση, προσδιορισμό και επαναπροσδιορισμό της πορείας των κειμένων προς τη δημοσίευση.

Οι διαδρομές και τα τελικά κείμενα που δημοσιεύτηκαν στην εφημερίδα απηχούσαν την ιδεολογία της τοπικής δημοσιογραφικής κοινότητας και πραγματώνονταν με συγκεκριμένες στρατηγικές γραφής που ο δημοσιογράφος, ως μέλος της κοινότητας και φορέας της ταυτότητας / habitus της εφημερίδας, είχε κατακτήσει και χρησιμοποιούσε σε μια διαδικασία αλληλεπίδρασης της ταυτότητάς του με την ταυτότητα της κοινότητας από την οποία επηρεαζόταν αλλά και συνδομούσε ταυτόχρονα, ενσωματώνοντας ή αφαιρώντας στοιχεία.